

Хайдаров Мирёқуб Таджиевич,
Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий
университети “Иқтисодиёт назарияси”
кафедраси доценти, и.ф.н.

Муминов Нозим Гаффарович,
ALFRAGANUS UNIVERSITY профессори, и.ф.н.

ЗАМОНАВИЙ ВОҚЕЛИК ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ДАРОМАДИ ФУНКЦИЯЛАРИ

УДК: 334.786

DOI: 10.34920/EIF/VOL_2022_ISSUE_11_1

ХАЙДАРОВ М.Т., МУМИНОВ Н.Г. ЗАМОНАВИЙ ВОҚЕЛИК ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ДАРОМАДИ ФУНКЦИЯЛАРИ

Мақолада тадбиркорлик даромадининг моҳияти унга хос бўлган функциялар ёритиб берилган. Тадбиркорлик даромади жамиятнинг ажралмас элементи ҳисобланиши таъкидланган. Тадбиркорлик даромадининг асосий белгилари таҳлил этилган. Тадбиркорлик даромадини амалга оширишнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: тадбиркорлик даромади, тадбиркорлик даромади функциялари, инновацион функция, ташкилий-ҳуқуқий шакллар.

ХАЙДАРОВ М.Т., МУМИНОВ Н.Г. ФУНКЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ДОХОДА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ДЕЙТЕВТЕЛЬНОСТИ

В статье освещены сущность и функции предпринимательского дохода. Утверждается, что предпринимательский доход неотъемлемый элемент общества. Проанализированы основные особенности предпринимательского дохода. Рассмотрены организационно-правовые формы получения и распределения предпринимательского дохода.

Ключевые слова: предпринимательский доход, функции предпринимательского дохода, инновационная функция, организационно-правовые формы.

KHAIDAROV M.T., MUMINOV N.G. FUNCTIONS OF ENTREPRENEURIAL INCOME IN CONDITIONS OF MODERN REALITY

The article highlights the essence and functions of entrepreneurial income. It is argued that entrepreneurial income is an integral element of society. The main features of entrepreneurial income are analyzed. The organizational and legal forms of obtaining and distributing entrepreneurial income are considered.

Key words: entrepreneurial income, entrepreneurial income functions, innovation function, organizational and legal forms.

Кириш.

Ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этувчи ҳар бир ишлаб чиқариш омили омиллар бўйича тақсимот назариясига биноан ўз мукофотларини олишади – меҳнат – иш ҳақи, капитал – фоиз, ер – рента, тадбиркор – фойда. Назария бўйича даромадни шаклланиши ва тақсимотининг ўта шаффоф тизими шаклландандай бўлади, аммо тадбиркорлик даромадини амалий жиҳатдан таърифлашда муаммолар мавжуд¹. Биринчидан, тадбиркор мустақил равишда фойдага эгалик қила ололмайдиган, у маблағни ўз меҳнати эвазига ҳақ сифатида корхонадан тўғридан-тўғри ўзлаштира ололмайдиган, шу билан бирга тадбиркорнинг иш ҳақи расман бошқа ишчиларнинг иш ҳақидан бир неча баробар кўп булади. Иккинчидан, фойда турларининг кўп эканлиги уларнинг айнан қайси бирлари тадбиркорлик даромади эканлиги аниқлаштириш мураккаб жараёнидир. Учинчидан, тадбиркорлик даромади даражасини баҳолаш муаммоси вужудга келади, яъни даромадни тақсимланишида тенглик тамойилига амал қилиниши, бир омилни иккинчи омил томонидан эксплуатация қилинмаслиги. Тадбиркорлик даромадини иқтисодий категория сифатида талқин қилинишида кўп муаммоларнинг мавжудлиги ушбу тадқиқотни мақсадни белгилаб берди. Тадбиркорлик фаолиятининг асосий вазифаси тадбиркорлик даромади ҳажмига таъсир кўрсатувчи омилларни бошқариш орқали максимал натижага эришишдир².

Илмий муаммонинг қўйилиши.

Ўзбекистонда хусусийлаштириш жараёнларини чуқурлашуви, кичик бизнесни мамлакат иқтисодиётидаги аҳамиятини ортиб бориши ушбу соҳани кенг қамровда тадқиқ этишни тақозо этмоқда. Соҳадаги муаммоларни турли нуқтаи назардан тадқиқ этган олимлар талайгина. Масалан, тадбиркорликнинг моҳияти нимадан иборат-

лигини, унинг иқтисодий моҳиятини ва ҳозирги замон ривожланиш хусусиятларини Половинкин П., Лезина М.³, van Praag С.М., Versloot Р.Н.⁴, Сатыбалдин А.А., Кангалакова Д.М.⁵ тадқиқотларида кузатиш мумкин.

Тадбиркорлик фаолиятини бошқаришнинг замонавий хусусиятларини Абулқосимов Ҳ.П. ва бошқалар томонидан тайёрланган халқаро монографияда⁶, ҳамда Қосимова Д.С., Адашев А.Ў.⁷ларнинг изланишларида тадқиқ этилгандир.

Тадбиркорлик даромади, унинг моҳияти, шаклланишининг хусусиятлари, тадбиркорлик даромадларининг тенгсизлиги масалалари Мельников О.Н., Абрамов Е.Г.⁸, Рудакова О.В.⁹, Комарова О.В.¹⁰,

³ Половинкин П., Лезина М. Предпринимательство как стратегический ресурс: экономическая сущность, процессы хозяйствования. МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). 2012;3(3(11)):96-101.

⁴ van Praag, С.М., Versloot, Р.Н. What is the value of entrepreneurship? A review of recent research. Small Bus Econ 29, 351–382 (2007). <https://doi.org/10.1007/s11187-007-9074-x>

⁵ Сатыбалдин А.А., Кангалакова Д.М. Влияние пандемии COVID19 на развитие малого и среднего бизнеса в Казахстане // Экономика и финансы (Узбекистан), №11, 2021, С.25-30.

⁶ Регулирование деятельности субъектов малого предпринимательства в начале XXI века: мировой опыт: Абулқосимов Х.П., Бегжанов Э.О., Богомазова И.В., Бондарева Я.Ю., Вдовиченко Л.Ю., Владыка М.В., Волосюк М.В., Гумилевский А.Б., Ефимова А.В., Жанназарова Г.К., Ильина Т.Г., Каз Е.М., Каз М.С., Кашпур В.В., Климова Т.Б., Куклина Т.В., Кулик А.М., Монакова Е.А., Маковеева В.В., Макушина А.Ю. и др. – Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2020. – 332 с.

⁷ Қосимова Д.С., Адашев А.Ў. Кичик бизнес субъектларини бошқариш тамойиллари ва уларнинг бошқарувдаги аҳамияти // Экономика и финансы (Узбекистан), №3, 2022, С.3-7.

⁸ Мельников О.Н., Абрамов Е.Г. Предпринимательский доход как функция формирования и использования нематериальных активов организации // Вестник БГТУ имени В.Г. Шухова. 2007. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskiy-dohod-kak-funktsiya-formirovaniya-i-ispolzovaniya-nematerialnyh-aktivov-organizatsii> (дата обращения: 29.12.2022).

⁹ Рудакова, О. В. Предприниматели: критерии принадлежности и механизм формирования доходов / О. В. Рудакова, Н. Г. Федорчук // Вестник ОрелГИЭТ. – 2011. – № 2(16). – С. 115-121. – EDN OJTZFR.

¹⁰ Комарова Оксана Викторовна. Проблемы определения сущности «Предпринимательского дохода» как экономической категории // Universum: экономика и юриспруденция. 2015. №7 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-opredeleniya-suschnosti-predprinimatelskogo-dohoda-kak-ekonomicheskoy-kategorii> (дата обращения: 29.12.2022).

¹ Комарова Оксана Викторовна. Проблемы определения сущности «Предпринимательского дохода» как экономической категории // Universum: экономика и юриспруденция. 2015. №7 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-opredeleniya-suschnosti-predprinimatelskogo-dohoda-kak-ekonomicheskoy-kategorii> (дата обращения: 29.12.2022).

² Мельников О.Н., Абрамов Е.Г. Предпринимательский доход как функция формирования и использования нематериальных активов организации // Вестник БГТУ имени В.Г. Шухова. 2007. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskiy-dohod-kak-funktsiya-formirovaniya-i-ispolzovaniya-nematerialnyh-aktivov-organizatsii> (дата обращения: 29.12.2022).

Абрамов Е.Г.¹, Antonio Lecuna², Block, J.³ларнинг илмий изланишларида тадқиқ этилган.

Келтирилган тадқиқотлар моҳиятини инкор қилмаган, балки улар натижаларига суянган ҳолда, тадбиркорлик даромадининг функциялари, белгилари ва турларини аниқлаштириш, тадбиркорлик даромадини иқтисодий категория сифатида эътироф этиш, бу борадаги назарий ва методологик муаммолардандир.

Тадқиқот усуллари. Тадқиқот жараёнида илмий абстракция, таҳлил ва синтез, илмий ва умумий таҳлил, қиёслаш, ўзаро солиштирма таҳлил усулларида кенг фойдаланилди.

Асосий таҳлил ва натижалар

Тадбиркорликни мавжудлиги ва келажақдаги ривожланиши ва тадбиркорлик даромади ўсиши аҳамиятини қайд этиб ўтиш зарур. Тадбиркорлик даромадини ривожланиши ва мустаҳкамланиши, ва иқтисодий ўсиш, у билан боғлиқ даромад, мамлакат иқтисодиётини ривожининг воситаси ҳисобланади.

Тадбиркорлик даромадининг моҳияти унга хос бўлган функциялар билан қўшилганда тўлиқроқ намоён бўлади. Бу функцияларга қуйидагиларни киритиш мумкин:

1. Товар (хизмат)ларни ишлаб чиқаришда, уларни аниқ истеъмолчига етказишда амалга ошувчи умумиқтисодий функция. Тадбиркорлик даромадини олишга йўналтирилган тадбиркорликни ривожлантириш иқтисодий ўсишнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади.

2. Тадбиркорлик даромадининг иккинчи функцияси тадбиркорларнинг новаторликка йўналтирилган ижодий қобилиятини мобилизациялаш билан боғлиқдир. Тадбиркорлик қобилияти новаторликни, ишлаб чиқариш омиллари (ер, капитал ва меҳнат)ни ноанъанавий қўшилишини тақозо қилади, - бу ҳам ўз навбатида тадбиркорлик даромадини олишга қаратилгандир. Унинг аҳамияти замонавий

илмий-техника прогресси шароитида янада ошади. Инновациялар билан боғлиқ функциянинг кучайиб бориши натижасида янги иқтисодий муҳит ёки тадбиркорлик даромадини сарфлаш соҳаси пайдо бўлади. Илмий-техник ишланмалар, ёки техника ва технология янгиликларни амалиётга жорий этиш билан шуғулланаётган венчур тадбиркорлиги бозори кенгайиб бормоқда. Тадбиркорликнинг ахборот инфратузилмаси ривожланмоқда, керакли ахборотдан фойдаланиш ҳуқуқи кенгайиб бормоқда, патент-лицензия хизмати, банк ахбороти маълумотлари тармоғи мустаҳкамланиб бормоқда. Тадбиркорлик даромади, бир томондан, юқори инновацион технологияларни келажақдаги ривожланишига хизмат қилса, иккинчи томондан, унинг ўзи янгиликларни амалиётга жорий этиш маҳсули ҳисобланади.

Инновация функцияси тадбиркорлик учун энг катта аҳамиятга эга. Бу функция фақатгина тадбиркорлик даромадини олиш жараёнида янги ғоялардан фойдаланиш билан боғлиқ бўлмай, балки у қўйилган мақсадларга эришиш учун янги воситалар ва омилларни ишлаб чиқиш билан ҳам боғлиқдир.

Ушбу функция қуйидаги йўналишларда амалга оширилиши мумкин:

- янги, истеъмолчига маълум бўлмаган неъматни тайёрлаш ёки у ё бу неъматнинг янги сифатини яратиш;
- янги, бу тармоқда ҳали номаълум бўлган ишлаб чиқариш технологиясини жорий этиш;
- янги бозорни ўзлаштириш, яъни аввал ушбу маҳсулот бу бозорда сотилмаган бўлиши керак;
- хом ашё ёки яримфабрикатларнинг янги манбасини топиш, бу манба аввал мавжуд бўлганми, агар бўлган бўлиб унга эришиш имкони бўлмаганми ёки у энди яратиладими – бунинг аҳамияти йўқ;
- бозордаги ҳолатнинг ўзгариши, хусусан, монополь ҳолатни вужудга келтириш ёки рақобатчилар монополиясига путур етказиш.

3. Ресурс функцияси, такрор ишлаб чиқариладиган, ҳамда чекланган ресурсларни самарали, рационал ва тежаб сарфланишини назарда тутати. Ҳар қандай хўжалик фаолияти учун ишлаб чиқариш омилларини тўлиқ сафарбар қиладиган тадбиркорлик даромади зарурдир. Уларга, биринчи навбатда, табиий ресурс-

¹ Абрамов Е.Г. Предпринимательский доход как функция экономически обоснованного процесса формирования и использования нематериальных активов организации // Российское предпринимательство. – 2006. – Том 7. – № 1. – С. 13-17.

² Antonio Lecuna (2019): Income inequality and entrepreneurship, Economic Research-Ekonomika Istraživanja, DOI: 10.1080/1331677X.2019.1663545

³ Block, J. Corporate income taxes and entrepreneurship. IZA World of Labor 2021: 257 doi: 10.15185/izawol.257.v2

лар (ер, қазилма бойликлар ва сув) киради. Ундан ташқари инвестицион ресурслар (машиналар, ускуналар, инструментлар, транспорт, товар ва хизматларни ишлаб чиқарувчи ва уларни истеъмолчига етказиб берувчи бошқа воситалар) муҳимдир. Алоҳида ресурс тури – бу инсон ресурсларидир. У ишчи кучининг сифат ва сон таркиби, унинг малакаси, мутахассислиги, бандлик даражаси, мотивацияланганлиги билан аниқланади. Ҳозирги даврда назария ва амалиётда урғу кўпроқ икки ресурс аҳамиятига қаратилмоқда: молиявий ресурслар ва тадбиркорлик қобилияти. Тадбиркорлик даромадини кўпайтириш ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун зарур бўлган молиявий ресурсларни таъминлайди.

Ушбу функция зиддиятли ва икки ёқлама характерга эга. Зиддиятлиликнинг моҳияти шундаки тадбиркор ресурс эгаси сифатида улардан рационал фойдаланишдан манфаатдордир, шу вақтнинг ўзида жамоа ресурсларидан (хусусан, табиий) самарасиз фойдаланиши мумкин, бу борада жаҳон амалиётида кўпгина мисоллар мавжуд.

Шу сабабдан давлатнинг тартибга солиш роли муҳим аҳамиятга эга бўлиб боради, ҳамда тадбиркорнинг ресурс функциясини нотўғри амалга оширганлиги учун жавобгарлик шакллари белгилайди.

4. Ташкилотчилик функцияси, тадбиркор томонидан ўз ишини ташкиллаштириш бўйича мустақил қарор қабул қилишида, фаолият стратегиясини шакллантиришда, бошқарув услубини танлашда намоён бўлади. Бу функция охир натижада товар ва хизматларни ишлаб чиқаришни ошишига, иқтисодиётнинг самарадорлигини ошишига сабабчи бўлади. Шундай қилиб, тадбиркорлик даромадини олишга қаратилган бу функция кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришни таъминловчи ишлаб чиқариш омилларини самарали бирлашишини амалга оширади. Тадбиркор ўз қобилиятдан фойдаланиб ишлаб чиқариш омилларини шундай бирлашиши ва комбинациясини таъминлайдики, бунда юқори даромад олиш мақсадига эришилади.

5. Тадбиркорлик даромадининг ижтимоий функцияси, даромад олишни максималлаштиришга қаратилган жамиятдаги ижтимоий ҳамкорликни таъминлашда намоён бўлади. Бу функция янги ижтимоий қатламни (уддабу-

рон, мустақил хўжалик-иқтисодий фаолиятни хоҳловчи, таваккалчиликка қодир, ташқи муҳит қаршилигини енгиб ўта оладиган, қўйилган мақсадларга эриша оладиган одамлар) шаклланишида намоён бўлади.

Тадбиркорлик даромадининг ижтимоий функцияси ишсизликни қисқариши, ёлланма ишчиларни иш ўринлари сонини кўпайишида намоён бўлади, бу эса ўз навбатида иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан тадбиркорлик фирмалари фаолиятининг барқарор ва самаралилиги, тадбиркорлиги даромадининг юқорилигига боғлиқдир.

Демократик давлатларда тадбиркорлик даромади доимо жамиятнинг ажралмас элементи ҳисобланиб келган. Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқи кўпгина мамлакатларда асосий қонун (Конституция) билан белгилаб қўйилган. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида “Давлат истеъмолчиларнинг ҳуқуқи устунлигини ҳисобга олиб, иқтисодий фаолият, тадбиркорлик ва меҳнат қилиш эркинлигини, барча мулк шакллариининг тенг ҳуқуқлилигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар муҳофаза этилишини кафолатлайди,¹ - деб қайд этилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексиде тадбиркорлик фаолияти тўғрисида қуйидаги фикр билдирилган – фуқаро якка тадбиркор сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган пайдан бошлаб тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишга ҳақлидир².

Тадбиркорлик даромадининг асосий белгиларига қуйидагилар киради: тадбиркорлик даромади келиб чиқадиган фаолиятнинг мустақиллиги; уни олиш билан боғлиқ таваккалчиликнинг мавжудлиги; унинг келиб тушишини мунтазамлиги; мол-мулкдан фойдаланиш, товарларни сотиш, ишларни бажариш ёки хизматлар кўрсатишдан тушумларнинг келиб тушишининг асослилиги; манбаларнинг легаллиги, яъни қонунчиликда белгиланган тартибда юридик рўйхатдан ўтказиш.

Тадбиркорлик даромади белгиларини юридик жиҳатдан белгилаб қўйиш катта аҳамиятга эгадир. Афсуски, ҳозирги вақтга қадар у ёки бу тур-

¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. 08.12.1992 й., 53-модда.

² Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 29.08.1996 й. 257-1-сон қарорига мувофиқ 1997 йилнинг 1 мартидан кучга киритилган. 24-модда

даги тушумларни тадбиркорлик даромади эканлигини, яъни тадбиркорлик фаолияти натижаси ёки йўқлигини аниқловчи сон ёки сифат мезони мавжуд эмас. Натижада амалиётда кўпинча баҳс ва мунозаралар вужудга келади. У ёки бу ҳўжалик фаолиятини мунтазамлиги даражасини аниқлаш жараёни энг муаммоли ҳисобланади.

Тадбиркорлик даромади турларини таснифлашга келганда, у асосан назарий жиҳатга эга эканлигини қайд этиш зарур. Ундан ташқари, илмий адабиётларда ушбу масала бўйича ягона фикр мавжуд эмас. Асосий баҳс тадбиркорлик даромади амал қилаётган жараёнда олинадиган пировард маҳсулотнинг моддийлашганлиги даражасидан келиб чиқади. Баъзи муаллифлар пировард маҳсулот сифатида фақатгина моддий предметларни (стол, мебель, маиший техника ва бошқ.) назарда тутишса, бошқалари эса пировард маҳсулот ёки даромад сифатида олинаётган хизматларни ҳам, шу жумладан, таълим, медицина, консалтинг хизматлари ва бошқаларни ҳам назарда тутишади.

Тадбиркорлик даромади турлари муаммосининг юридик томони унинг баъзи турларини давлат томонидан тартибга солиш заруратидан келиб чиқади. Қонунчилик белгилаганки, легал фаолият натижасида тадбиркорлик даромадининг ҳар қандай турини олиш мумкин, аммо қонунчилик билан белгиланган тадбиркорликнинг баъзи турлари билан юридик шахс махсус рухсат (лицензия) асосида фаолият юритиши мумкин. Лицензиялар талаб этиладиган фаолият турлари рўйхати «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Қонун, ҳамда тадбиркорлик даромадининг алоҳида турларини тартибга солувчи бошқа қонунчилик ҳужжатлари билан белгилангандир.

Фуқаролик қонунчилиги билан белгиланган тадбиркорлик даромадини амалга оширишнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари турлитуманлигига қарамасдан Ўзбекистон Республикасида унинг қуйидаги турлари кенг тарқалгандир: масъулияти чекланган жамият, ёпиқ акционерлик жамияти, очиқ акционерлик жамияти, юридик шахс ташкил этмасдан индивидуал тадбиркорлик, ишлаб чиқариш кооперативи ва деҳқон (фермер) ҳўжалиги. Бошқа ташкилий-ҳуқуқий шаклларга келганда улар амалиётда жуда кам учрашини айтиб ўтиш зарур.

Хулосалар.

Тадбиркорлик даромади турлари бўйича амалга оширилаётган таснифлашнинг асосий мезони сифатида такрор ишлаб чиқариш жараёнининг таркибини (ишлаб чиқариш, айирбошлаш, тақсимот, истеъмол) ажратиб кўрсатиш мақсадга мувофиқдир деб ҳисоблаймиз. Шу сабабдан, тадбиркорлик даромади ишлаб чиқариш, тижорат, молиявий фаолият, хизматлар кўрсатиш, илмий тадқиқотлар, ноширчилик фаолияти, патентлаш, консалтинг фаолияти ва бошқалар натижаси бўлиши мумкин.

Тадбиркорлик даромадининг иқтисодий моҳияти тадбиркорларнинг асосий ишлаб чиқариш омиллари бўйича ҳўжалик юритиш монополияси сифатида намоён бўлади, унинг доирасида дастлаб авансланган капиталнинг фойдаланиш қиймати қўлланилади.

Ижтимоий меҳнат тақсимотининг ривожланиши ва капиталнинг пайдо бўлиши жараёнида тадбиркорлик фаолияти алоҳида фаолият ва ишлаб чиқариш омили сифатида намоён бўлиши тадбиркорлик даромадининг муҳим иқтисодий шарт эканлигини кўрсатади. Тадбиркорлик даромадининг унинг меҳнатига асосланганлиги ушбу иқтисодий категория ижтимоий меҳнат тақсимотининг ривожланиши натижаси сифатида қаралиши лозим. Бунда тадбиркорнинг меҳнат фаолияти ва ёлланма раҳбар ва ишчиларнинг меҳнати фарқланади.

Тадбиркор томонидан яратилган янги қиймат - тадбиркорлик даромади миқдоридан ошириш кетиши ва унинг миқдори рақобат асосида бошқарув самараси натижасида шакланганлиги, у жалб қилаолган капитал, банк фоизлар ўртасидаги ва ер ижараси хусусиятлари билан асосланиши мумкин, ва ҳар бир тадбиркорнинг ўзига хос уддабуронлиги билан боғлиқ.

Ўзбекистонда тадбиркорлик ривожланишида тадбиркорлик даромадининг чекланишининг асосий сабаби - ишлаб чиқариш жараёнининг барча омилларининг ўзаро таъсири учун мувозанатсиз шароитлар, тадбиркорлик субъектлари ўртасидаги етарли даражада самарали муносабатлар ривожланмаганлиги, ва қонунчилик ҳар доим ҳам самарали бажарилмаслиги деб баҳоласа бўлади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Комарова Оксана Викторовна. Проблемы определения сущности «Предпринимательского дохода» как экономической категории // *Univsum: экономика и юриспруденция*. 2015. №7 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-opredeleniya-suschnosti-predprinimatelskogo-dohoda-kak-ekonomicheskoy-kategorii> (дата обращения: 29.12.2022).
2. Мельников О.Н., Абрамов Е.Г. Предпринимательский доход как функция формирования и использования нематериальных активов организации // *Вестник БГТУ имени В.Г. Шухова*. 2007. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskiy-dohod-kak-funktsiya-formirovaniya-i-ispolzovaniya-nematerialnyh-aktivov-organizatsii> (дата обращения: 29.12.2022).
3. Половинкин П., Лезина М. Предпринимательство как стратегический ресурс: экономическая сущность, процессы хозяйствования. *МИР (Модернизация. Инновации. Развитие)*. 2012; 3 (3(11)):96-101.
4. van Praag, С.М., Versloot, P.H. What is the value of entrepreneurship? A review of recent research. *Small Bus Econ* 29, 351–382 (2007). <https://doi.org/10.1007/s11187-007-9074-x>
5. Сатыбалдин А.А., Кангалакова Д.М. Влияние пандемии COVID19 на развитие малого и среднего бизнеса в Казахстане // *Экономика и финансы (Узбекистан)*, №11, 2021, С.25-30.
6. Регулирование деятельности субъектов малого предпринимательства в начале XXI века: мировой опыт: Абулкосимов Х.П., Бегжанов Э.О., Богомазова И.В., Бондарева Я.Ю., Вдовиченко Л.Ю., Владыка М.В., Волосюк М.В., Гумилевский А.Б., Ефимова А.В., Жанназарова Г.К., Ильина Т.Г., Каз Е.М., Каз М.С., Кашпур В.В., Климова Т.Б., Куклина Т.В., Кулик А.М., Монакова Е.А., Маковеева В.В., Макушина А.Ю. и др.– Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2020. – 332 с.
7. Қосимова Д.С., Адашев А.Ў. Кичик бизнес субъектларини бошқариш тамойиллари ва уларнинг бошқарувдаги аҳамияти // *Экономика и финансы (Узбекистан)*, №3, 2022, С.3-7.
8. Рудакова, О. В. Предприниматели: критерии принадлежности и механизм формирования доходов / О. В. Рудакова, Н. Г. Федорчук // *Вестник ОрелГИЭТ*. – 2011. – № 2(16). – С. 115-121. – EDN OJZFR.
9. Абрамов Е.Г. Предпринимательский доход как функция экономически обоснованного процесса формирования и использования нематериальных активов организации // *Российское предпринимательство*. – 2006. – Том 7. – № 1. – С. 13-17.
10. Antonio Lecuna (2019): Income inequality and entrepreneurship, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, DOI: 10.1080/1331677X.2019.1663545
11. Хайдаров М.Т., Муминов Н.Г. Тадбиркорлик фаолиятининг назарий асослари ва вазифалари. “Иқтисод ва молия” 2022 № 10
12. Block, J. Corporate income taxes and entrepreneurship. *IZA World of Labor* 2021: 257 doi: 10.15185/izawol.257.v2
13. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. 08.12.1992 й.,. 53-модда.
14. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 29.08.1996 й. 257-1-сон қарорига мувофиқ 1997 йилнинг 1 мартдан кучга киритилган. 24-модда